

SÉRIE “Humanitní vědy”

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-2\(21\)-302-315](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-2(21)-302-315)

Олена Джагунова

*кандидат історичних наук, викладач кафедри історії України,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-2129-9761>

Ольга Скус

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-5063-451X>

УМАНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ (1991-2000 РР.): ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ

Анотація. У статті з'ясовано, що після проголошення незалежності України розпочинаються трансформаційні та реформаційні процеси в системі вищої педагогічної освіти загалом та зміни, які відбулися в закладах Черкащини. Починається створення та втілення в життя власної державної політики в цій галузі, формування та розширення нормативно-правової бази, що регулювала діяльність закладів вищої освіти. Важливим у цьому контексті стало прийняття демократичних законів України «Про освіту» в 1991-1996 рр. Показано бурхливий розвиток Уманського державного педагогічного інституту у 1991-1999 рр., про що свідчить значне покращення його освітнього потенціалу. Зокрема, значно виріс якісний та кількісний склад викладацького колективу (у штаті із 210 викладачів – 9 докторів та 78 кандидатів наук), відкрито власну аспірантуру (1992 р.), нові факультети та спеціальності. Якщо в 1991 р. у складі інституту функціонували три факультети, то у 1998 р. – шість, на яких навчалось вже більше 4 тис. студентів. Розширюються

міжнародні контакти. Здійснюється інтеграція у світовий освітянський та науковий простір.

Ключові слова. Вища педагогічна освіта, заклад вищої освіти педагогічний інститут, науково-педагогічні кадри, Уманський педагогічний університет.

Olena Dzhahunova

*Doctor of Philosophy (History), lecturer of Ukraine's History Chair,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2129-9761>*

Olha Skus

*Doctor of Philosophy (History), Associate Professor,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5063-451X>*

**UMAN PEDAGOGICAL INSTITUTE IN THE PERIOD OF THE
FORMATION OF A NEW EDUCATION SYSTEM IN INDEPENDENT
UKRAINE (1991–2000): DEVELOPMENT TRENDS**

Abstract. The article points out that transformational and reformation processes in the system of higher pedagogical education, as well as the alterations in institutions of Cherkasy region started after the declaration of Ukraine's independence. It was also the beginning for the creation and implementation of own state policy in this branch, the formation and expansion of the legal framework regulating the activities of higher education institutions. The adoption of democratic laws of Ukraine "On education" during 1991–1996 was of considerable significance in this context. A rapid development of Uman State Pedagogical Institute during 1991–1999 caused a substantial improvement in its educational potential. In particular, the qualitative and quantitative composition of teaching staff grew significantly (among 210 lecturers there were 9 Doctors and 78 Candidates of Sciences), the graduate school was opened (in 1992), as well as new faculties and program subject areas. If in 1991 there were three faculties functioning as a part of the institute, in 1998 there were six, with more than 4 000 students studying there.

International contacts were expanding. There was the integration of the institution into the world educational and scientific space.

Keywords: higher pedagogical education, institution of higher education, Uman pedagogical university, scientific and pedagogical personnel.

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР і проголошення незалежності України ключовим завданням державотворчого процесу в незалежній Україні стало формування основних гілок влади і розподіл повноважень між ними, чого не існувало раніше. Навколо цього точилась напружена боротьба, наслідки якої відображались на освітній політиці. Нормативно-правову базу вищої освіти як об'єкта державного управління складали постанови Верховної Ради, розпорядження, укази, постанови Кабінету Міністрів, Президента України, а також накази, розпорядження й листи Міністерства освіти, яке було центральним органом державної виконавчої влади, реалізувало державну політику в галузі освіти та контролювало виконання законодавчих актів. До державних органів управління освітою також належали інші міністерства і відомства, які мали ЗВО, Вища атестаційна комісія, Міносвіти АРК, місцеві органи виконавчої влади і самоврядування та підпорядковані їм органи управління освітою.

Для погодженого вирішення першочергових питань у складі Міносвіти створювалась колегія, склад якої призначав Кабмін за поданням міністра. Рішення колегії проводились у життя наказами Міносвіти. Для реалізації державної політики роботу ЗВО контролювали центральні та місцеві органи управління освітою і Державна інспекція навчальних закладів при Міносвіти [13, С. 52].

Перед вищою освітою досить гостро поставали завдання, пов'язані з остаточною відмовою від тоталітарної ідеології, переходом до ринкових умов, переведенням навчання на національний ґрунт, з адаптацією до вимог демократичного суспільства і входженням до світового освітнього простору. Ці нові завдання продовжували розв'язувати старими механізмами, які залишились від попереднього періоду.

Етап «пострадянського» розвитку законодавства України про вищу освіту був спрямований на реформування правового регулювання господарської діяльності закладів вищої освіти, що охоплює період початку 90-х років ХХ ст., пов'язаний із прийняттям Закону УРСР «Про вищу освіту» №1060-ХІІ від 23.05.1991 р., що заклав основу «регулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України» [7]. Прийняття цього Закону заклало основи для подальшого розвитку законодавчої бази у сфері освітньої діяльності в незалежній Україні. У цей період продовжується

загальний процес роздержавлення економіки та гарантування всіх форм власності, що дозволило надавати освітні послуги на платній основі. Саме в цей період, за твердженням учених, відбувається поява перших приватних закладів вищої освіти та комерційних пропозицій факультетів у державних закладах вищої освіти [14, С. 236-237].

У цей період було прийнято ряд нормативно-правових актів, які регулювали питання освітньої діяльності закладів вищої освіти [11]. Вони зробили серйозний крок на шляху правової регламентації господарської діяльності ЗВО, що надало змогу нормувати процес надання освітніх послуг [14, С. 237].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі етапи історії Уманського педагогічного університету висвітлено у колективній праці «Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Черкаська область». Серед педагогічних навчальних закладів Черкащини у загальних рисах охарактеризовано й діяльність Уманського ЗВО.

Відзначимо окремі брошури з історії УДПІ ім. П.Г. Тичини, приурочені до 60-річного та 65-річного ювілеїв інституту, у 1990 р. та 1995 р. відповідно. Це наступні після 1980 р. спроби написання історії інституту, проте власне історії присвячені лише невеликі розділи, а вся увага зосереджена на здобутках інституту.

Сьогодні історії Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини присвячені наукові праці Джагунової О.І., Пащенко Д.І. та ін.

Мета статті - дослідити еволюцію та показати тенденції розвитку Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в системі вищої педагогічної освіти України у період становлення нової системи освіти в незалежній Україні.

Виклад основного матеріалу. Початок 1990-х років ознаменований оновленням та реформуванням усіх сфер діяльності Уманського педагогічного інституту ім. П. Г. Тичини. Новий етап розвитку інституту пов'язаний з ім'ям ректора інституту, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Володимира Григоровича Кузя. З його обранням у 1989 р. на посаду ректора розроблена та успішно втілена в життя концепція розвитку інституту, успішно проведена акредитація, відкриті нові кафедри і спеціальності, визначено перспективний план розвитку. ЗВО розпочав реалізацію завдань Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI ст.).

У 1995 р. інститут функціонує у складі шести факультетів:

– підготовки вчителів початкових класів (учитель початкових класів, учитель початкових класів і музики, учитель початкових класів і образотворчого мистецтва, учитель початкових класів і хореографії);

- підготовки вчителів трудового навчання і фізики (спеціальності трудової підготовки – механізація сільського господарства і обслуговуюча праця, фізика та інформатика);
- природничий факультет (спеціальності – біологія і основи сільськогосподарського виробництва, біологія і географія);
- української філології (спеціальності – українська мова і література, українська мова та література і народознавство, українська мова та література і англійська мова);
- дошкільного виховання;
- економічний (спеціальності – економіка підприємства, фінанси і кредит).

У 1995 р. в інституті навчається 3,8 тис. студентів [15, С. 12].

У період становлення та оновлення національної школи в дусі демократизму, гласності, гуманізації взаємин учнів і вчителів, високої культури побуту і моральності перед навчальним закладом постало завдання підготовки «нового» вчителя, який міг би плідно працювати в оновленій школі та формувати творчу особистість учня. Науково-педагогічні працівники Уманського педагогічного інституту зайняті пошуком нових підходів, технологій та шляхів формування сучасного вчителя, який би відповідав вимогам оновленої школи.

В інституті розробляли і експериментально перевіряли ефективність окремих складових нової технології педагогічної освіти. Головним напрямом її перебудови став перехід від масово-репродуктивного до індивідуального підходу. У центрі уваги самостійна робота студентів, практичні та індивідуальні заняття з викладачами.

З метою вдосконалення підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, розвитку навчально-виховної і науково-дослідної роботи, розробки та своєчасного впровадження результатів наукових і науково-методичних пошуків у практику роботи навчальних закладів єдиної системи безперервної освіти на базі інституту створено 3 навчально-науково-педагогічні комплекси: «Екологія», «Дитсадок–школа» та «Учитель трудового навчання» [15, С. 12].

Вносяться суттєві корективи до програми педагогічної практики студентів I-III курсів, щоб вони з самого початку свого перебування в інституті без відриву від занять розпочали практичну підготовку і психологічно «вживалися» в майбутню професію.

У 1990 р. відбулася зустріч-семінар викладачів Уманського педагогічного інституту із учителями початкових класів Паланської школи (Уманський район). Під час семінару викладачі і студенти інституту провели відкритий урок музики та конференцію з батьками, обговорили питання

екологічного навчання в молодших класах. Підсумком конференції стало укладення договору між школою та інститутом про творче співробітництво в рамках навчально-наукового педагогічного комплексу на 1990–1995 рр. Договір передбачав, зокрема, проведення спільної науково-дослідної роботи з актуальних психолого-педагогічних проблем, пов'язаних з навчально-виховними процесами в школі, педінституті. На його основі проводилось вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду роботи шкіл тощо [4, С. 2].

Науково-дослідна робота інституту спрямована на розробку єдиної комплексної теми – «Формування творчої особистості вчителя для оновленої національної школи», що забезпечить прогнозу підготовку спеціалістів з урахуванням напрямів розвитку науково-технічного і соціально-економічного прогресу України та її суверенності. Основна увага прикута до дослідження проблеми підготовки вчителя для сільської національної української школи, що не випадковими, адже інститут готує вчителя саме для сільської школи.

В інституті виконується шість науково-дослідних проектів, які фінансувалися Міністерством освіти і науки України:

– «Вивчення екологічної ситуації на лівобережжі центральної частини басейну р. Південний Буг» (науковий керівник – кандидат біологічних наук, в.о. професора М. Ф. Коваль, термін виконання 1992–1995 рр.);

– «Зміст основної фізичної освіти в школах України» (наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор О. І. Бугайов та кандидат педагогічних наук, в.о. професора М. Т. Мартинюк, термін виконання 1992–1995 рр.);

– «Багатоступенева підготовка вчителя праці до навчання учнів сільської школи сучасних технологіям» (наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор А. Г. Щеколдін та кандидат сільськогосподарських наук, доцент О. С. Осадчий, термін виконання 1994–1996 рр.);

– «Дидактичні і методичні засади внутрікласної диференціації навчання» (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. І. Шульдик, термін виконання 1995–1997 рр.);

– «Організація педагогічного процесу в навчально-виховному закладі «Школа-дитячий садок»» (науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В. Г. Кузь, термін виконання 1995–1997 р.);

– «Екологічне виховання та освіта молодших школярів загальноосвітньої національної школи» (науковий керівник – кандидат біологічних наук, доцент М. В. Картель, термін виконання 1995–1997 рр.).

Створена науково-дослідна лабораторія з проблем екології (керівник доц. Г. Є. Гончаренко), навчально-методична лабораторія «Інформатика та застосування ЕОМ в навчальному процесі» (керівник доц. М. В. Дудик) [15, С. 15].

За період 1990–1995 рр. впроваджено результати 36 наукових розробок науковців інституту в школи та вузи України.

Науково-дослідною діяльністю займається 81,6% викладачів, 25% з них беруть участь у виконанні держбюджетних тем. Проводились наукові конференції різного рівня.

Тимчасовим науково-дослідним колективом кафедри географії та основ сільськогосподарського виробництва виведено 3 сорти сої: «Уманська-1», «Уманська-2», «Уманська покращена». Викладачі цієї кафедри є співавторами виведення гібриду напівцукрового буряка «Уманський напівцукровий». Основним видом наукової роботи колективу інституту є підготовка наукових праць, статей, монографій, участь у різного рівня наукових та науково-практичних конференціях та ін. З 1990–1995 рр. викладачі опублікували 14 монографій, 35 підручників і посібників, 125 методичних рекомендацій для вчителів і студентів, 240 наукових статей [15, С. 17].

Реалізувалася програма, основною метою якої є створення умов та надання необхідної організаційної і фінансової підтримки викладачам і співробітникам, які працюють над докторськими дисертаціями (у 1995 р. – 22 науково-педагогічні працівники) [15, С. 20].

Основною формою підготовки кандидатів наук залишалися цільова аспірантура, переведення на посади стажистів-дослідників, прикріплення до провідних науково-дослідних та навчальних установ України.

У 1992 р. Міністерство освіти і науки України дозволило одноразовий прийом в аспірантуру інституту, в 1993 р. відкрито аспірантуру з 4-х спеціальностей.

У 1995 р. в аспірантурі при інституті навчалася вже 17 викладачів, 38 викладачів і співробітників працювали над дисертаціями як здобувачі, в цільовій аспірантурі навчався 31 науково-педагогічний працівник. За період 1990-1995 рр. захищено 2 докторські (В. Г. Кузь та Л. А. Кіпніс) та 22 кандидатські дисертації [3, С. 2].

Завдяки аспірантурі та успішним заходам керівництва інституту успішно вирішувалась багаторічна кадрова проблема. Якщо в 1989 р. в інституті працювало 2 доктори та 52 кандидати наук, у 1990 р. – на 13 кафедрах працювало 354 науково-педагогічні працівники, з яких, один член-кореспондент Академії педагогічних наук СРСР О. А. Захаренко, 6 докторів наук, професорів, 61 кандидат наук, а вже в 1995 р. навчально-

виховний процес забезпечували 15 кафедр, на яких працювало 174 викладачів – 1 академік, 7 докторів наук, професорів, 63 кандидати наук, доценти [3, С. 2].

У 1995 р. в Уманському інституті розроблено програму «Наукові кадри», у якій передбачалося до 2000 р. перспектива наукового росту кожного викладача. У програмі чітко було прописано рік та місце, куди викладач вступатиме до аспірантури чи прикріплюватиметься здобувачем, тема дисертаційного дослідження та попередня дата її захисту. Відповідно до цієї програми передбачалося в наступні 5 років захист 15 докторських та 50 кандидатських дисертацій, що дозволило б збільшити відсоток захищених до 70-75% [8, С. 1-2].

Удосконалювався зміст науково-дослідної роботи студентів, практикувались різні її форми. Це і проблемні та наукові гуртки, студентське наукове бюро. За 1992–1995 рр. студенти опублікували 176 наукових робіт та взяли участь у конференціях, конкурсах наукових робіт та зайняли там призові місця. Дипломні роботи переважно виконували на замовлення шкіл, позашкільних та дошкільних установ, захищали, як правило, публічно, в присутності замовників. На матеріалі дипломних робіт студенти публікують наукові статті, продовжують роботу та наукові пошуки і розгортають їх у кандидатські дисертації [8, С. 1-2].

Із здобуттям незалежності України відбувається «відкриття» кордонів у зв'язку із чим в Уманському педагогічному інституті з'являється ще один напрям роботи – установа нових і зміцнення та розвиток існуючих зв'язків із зарубіжними навчальними закладами в галузі екології, підготовки вчителя, математики, астрофізики. На це спрямували практично всі заходи в галузі міжнародних зв'язків. Обміни студентами, участь науковців та викладачів з інших країн у навчальному процесі, спільні наукові дослідження, використання підручників провідних університетів (Кембридж, Каліфорнія). Важливим аспектом стало вивчення досвіду закордонних колег та запозичення нових форм та методів роботи. Переглядаються та вдосконалюються навчальні плани, програми, курси, вводяться нові спецкурси.

Науково-педагогічні працівники інституту стажувалися в навчальних закладах Англії, Німеччини, Франції та ін. За 1992–1995 рр. пройшли стажування 8 викладачів, мовне стажування пройшли 8 студентів, наукове – 1 аспірант. У галузі наукової співпраці спільно із закордонними колегами розробляли наукові проблеми, науковці інституту брали участь у наукових конференціях у Чехії, Словаччині, Угорщині, Голландії, США, Югославії, Ізраїлі, Австрії, Англії тощо, публікувалися у зарубіжних виданнях, група науковців інституту стала членами Міжнародної асоціації екологів [16, С. 1].

Для реалізації пріоритетного у період становлення незалежної України напрямку педагогічної освіти в Україні – підготовки вчителів української мови,

літератури, народознавства, англійської мови для освітніх закладів шкіл України в 1992 р. в Уманському педагогічному інституті ім. П. Г. Тичини розпочалось відновлено підготовку вчителя-філолога, оскільки при створенні інституту соціального виховання в Умані у 1930 р., серед 4-х інших відділень було мовно-літературне. У 1992 р. на факультеті підготовки вчителів початкових класів створено відповідну спеціальність, а 1994 р. – філологічний факультет. Першим деканом факультету став кандидат філологічних наук, доцент Геннадій Леонідович Прокоф'єв. Якщо спочатку в підпорядкування факультету було передано кафедри української філології та іноземних мов, то у 1999 р. після структурної реорганізації в складі факультету працювало три випускові кафедри – української мови (завідувач – кандидат філологічних наук, доцент М. М. Торчинський), української літератури та народознавства (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент Н. П. Сивачук) та іноземних мов (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України Н. М. Бріт), що забезпечували викладання широкого спектру дисциплін філологічного профілю на філологічному та інших факультетах інституту [17, С. 3].

З моменту становлення факультету студентів набирали на двопрофільні спеціальності – «українська мова і література та народознавство» і «українська мова і література та англійська мова». Така інтеграція вмотивована орієнтацією вузу переважно на сільську школу та відповідає її потребам багатопрофільного вчителя. У 1993 р. відкрито й заочне відділення.

З 1994–1995 н.р. розпочався набір на спеціальність «українська мова та література», а в 1997 р. набір на цю ж спеціальність на базі педагогічних училищ з терміном навчання 3 роки для більш оперативного забезпечення підготовки цієї категорії вчителів, яку особливо потребували на середину 1990-х років, освітні заклади України [17, С. 3].

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») визначила стратегічні завдання, пріоритетні напрями та шляхи реформування дошкільної освіти в Україні, що передбачають, зокрема, піднесення пріоритету дошкільного виховання та подальший розвиток дошкільних виховних закладів, оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання відповідно до вікових особливостей дітей дошкільного віку та вдосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних виховних закладах, розроблення державних та авторських програм дошкільного виховання та інші [2]. Зважаючи на нову стратегію та реформи постала і потреба в спеціалістах у цій галузі – вихователів, вихователів-гувернерів. Нові реалії та потреби часу спонукали ректора Уманського педагогічного інституту доктора педагогічних наук, професора В. Г. Кузя, у 1992 р. заснувати новий факультет – дошкільний, для підготовки кадрів за спеціальністю «викладач дошкільної

педагогіки і психології. Вихователь». З часом факультет почав готувати викладачів дошкільної педагогіки і психології, організаторів дошкільного виховання, вихователів дітей дошкільного віку, вчителів початкових класів, вихователів-гувернерів. Термін навчання для осіб, які одержали повну загальну середню освіту 4 роки і 3 роки для осіб, які вступають на базі середньої педагогічної освіти, а з 1995 р. для цієї категорії студентів термін навчання скоротили до 2-х років.

Першим деканом факультету стала старший викладач Н.В. Рогальська, у 1993–1994 рр. його очолювала старший викладач О. В. Поліщук. Випусковою кафедрою дошкільного факультету була кафедра основ теорії і методики дошкільної освіти [5, С. 2].

З перебудовою системи господарювання в незалежній Україні гостро постала потреба в спеціалістах економічного профілю. Для часткового вирішення проблеми підготовки фахівців з економічних спеціальностей в Уманському педагогічному інституті ім. П. Г. Тичини в 1994 р. відкрито економічний факультет з денною і заочною формою навчання на комерційних засадах. Для підготовки спеціалістів для промислових підприємств та кредитно-банківських установ, фінансових, податкових, контрольно-ревізійних органів тощо. Набір відбувався на спеціальність «Фінанси і кредит» та «Економіка підприємства».

У 1994 р. на факультеті функціонувала лише одна кафедра – кафедра економіки. Згодом вона була реорганізована і врешті до 1999 р. у складі факультету функціонувало три кафедри – загальної економічної теорії (завідувач – доктор економічних наук, професор П. П. Теличук), економіки підприємства (завідувач – кандидат фізико-математичних наук, доцент В. М. Дякон) і фінансів та кредиту (завідувач – доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту міжнародних економічних відносин і світової економіки В. О. Степаненко) [6, С. 3].

У другій половині 1990-х рр. гостро постала проблема захисту населення від неякісної вищої освіти. У 1997 р. проведено ліцензування, атестацію й акредитацію більш ніж 1,5 тис. ЗВО різних форм власності та рівнів акредитації. За її результатами 8-м закладам анульовано ліцензії на освітню діяльність, 12 – призупинена їх дія, 47 – отримали попередження. 26 січня 1995 р. рішенням Міжгалузевої акредитаційної комісії Уманський державний педагогічний інститут атестований за IV рівнем, проте свого статусу на університет не змінив, так залишився інститутом. Хоча за підсумками роботи навчального закладу, що зробили працівники Міністерства освіти, інститут упродовж 1991–1997 рр. зробив помітний крок вперед: з 28–29 місць, на яких він перебував серед закладів вищої педагогічної освіти України, тобто знаходився на найнижчій сходинці, у 1997 р. він посідав 14–15 місце, а за іншими даними – 2–3 [9, С. 1].

Усі вище зазначені досягнення інституту за 1990-1998 рр. давали змогу порушити питання про створення на його базі університету. 4 вересня 1998 р. Кабінет міністрів України видає постанову «Про створення Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини» [10, Арк. 18]. Згідно з постановою за пропозицією Міністерства освіти та за погодженням Міністерства економіки, Міністерства фінансів та Черкаської обласної державної адміністрації вирішено створити в м. Умані педагогічний університет на базі Уманського державного педагогічного інституту імені Павла Тичини, що ліквідується.

За Уманським педагогічним університетом зберігається ім'я Павла Григоровича Тичини, яке носив ліквідований інститут. На посаді ректора затвердили доктора педагогічних наук, професора Кузя Володимира Григоровича. Під його керівництвом, лише за місяць, до жовтня 1998 р., була проведена величезна реорганізаційна робота. Увесь професорсько-викладацький та науково-педагогічний, навчально-допоміжний та адміністративно-господарський склад, а також докторанти, аспіранти та студенти та слухачі, а їх у той період було 3616 осіб, Уманського державного педагогічного інституту переведені до новоствореного університету, розроблено і затверджено його організаційну структуру та Статут, виготовлено печатки та штампи, реорганізовані всі необхідні підрозділи та багато-багато іншого.

29–30 жовтня 1998 р. відбулася презентація новоствореного Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Розпочалися урочистості вранці 29 жовтня біля збудованого ще в 1997 р. функційного, великого навчального корпусу вже університету молебнем та освяченням нового приміщення, які на запрошення керівництва інституту та в присутності ректорату, викладачів та студентства провели благочинний Іоанн Жигілій разом із священнослужителями православних храмів міста [1, С. 1].

Отже, у період 1990–1998 рр. формування, реформування нової системи вищої освіти незалежної України та підвищення вимог до ЗВО Уманський державний педагогічний інститут ім. П. Г. Тичини визначив для своїх науково-педагогічних працівників мету – приведення вищої освіти у відповідність до світових стандартів, але без ігнорування власних надбань. Для реалізації цієї мети визначено і нові напрямки діяльності інституту – відмова від заідеологізованості, подолання національного нігілізму та девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів, перехід на багаторівневу підготовку вчителів, використання найновіших педагогічних технологій, підвищення комп'ютерної грамотності та знання іноземної мови, посилення міжнародних зв'язків та створення необхідних матеріально-технічних умов.

З 1998 р. в університеті розроблена Концепція глобальної освіти, основною метою якої стала підготовка педагогічних кадрів, яким притаманний професіоналізм найвищого рівня, нове педагогічне мислення, розуміння дітей ХХІ ст., уміння будувати з ними взаємини на основі гуманних ідей, співробітництва, формувати в них загальнолюдські та національно-культурні цінності.

Висновки. Після проголошення незалежності України розпочинаються трансформаційні та реформаційні процеси в системі вищої освіти загалом та вищій педагогічній освіті зокрема. Починається формування та втілення в життя власної державної політики в цій галузі, формування та розширення нормативно-правової бази, що регулювала діяльність закладів вищої освіти. Важливим у цьому контексті стало прийняття демократичних законів України «Про освіту» у 1991-1996 рр.

Розпочинається ліквідація державної монополії на надання освітніх послуг і становлення та розширення автономії ЗВО, проте серйозні негативні наслідки для вищої освіти мали перманентні економічні проблеми та кризи, наслідком яких стало постійне недофінансування цієї галузі.

Важливим кроком стала розробка й ухвалення Державної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)» (1993 р.), яка декларувала необхідність виходу освіти України на рівень розвинутих країн, її докорінне реформування.

За період 1990–1998 рр. збільшився спектр спеціальностей, за якими ЗВО здійснює підготовку фахівців, та відкрито нові факультети. Загалом підготовка вчителів у ЗВО здійснюється на 6-ти факультетах, структура університету розширюється з перспективою створення нових факультетів та спеціальностей.

Значно зріс контингент студентів – 3616 та науково-педагогічний склад. Навчальний процес здійснювали 16 кафедр, які забезпечували викладання 308 дисциплін. Професорсько-викладацький склад нараховував 218 викладачів, серед яких 7 докторів наук, професорів, 73 кандидати наук, доценти, 1 академік Академії наук вищої школи України та Академії педагогічних та соціальних наук, Заслужений діяч науки і техніки України, Заслужений працівник вищої школи України, 2 Заслужені працівники народної освіти України. Для підсилення кадрового потенціалу на роботу за сумісництвом з інших науково-навчальних установ України запрошено ще 8 докторів наук, професорів, 2 кандидати наук, доценти, народний артист України Микола Гнатюк [12, С. 1].

У рамках національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») виконувалось 20 комплексних тем, чотири з яких вибороли право на фінансування Міністерства освіти України. З метою підготовки науково-педагогічних кадрів при університеті відкрито аспірантуру з 4-х спеціальностей.

Уманський педагогічний інститут значно покращив свою матеріально-технічну базу, що включає 4 навчально-лабораторні корпуси, навчальні майстерні, 2 студентські гуртожитки, агробіостанцію, бібліотеку, читальні зали для студентів, викладачів та аспірантів, 4 лабораторії інформатики та обчислювальної техніки, 3 лінгафонні кабінети, їдальню, бар-дискотеку. Значно розширено міжнародні контакти. Здійснюється інтеграція у світовий освітній та науковий простір.

Література:

1. Даниленко О. Умань стала університетським містом. *Черкаський край*. 1998. 6 листоп. С. 4
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
3. Дігтяр В. ВУЗ і перебудова. *Уманська зоря*. 1990. 10 жовт. С. 2.
4. Договір між школою та інститутом. *Уманська зоря*. 1990. 12 груд. С. 2.
5. Дошкільний факультет. *Педагогічні вісті*. 1999. №3(11). С. 2.
6. Економічний факультет. *Педагогічні вісті*. 1999. №3(11). С. 3.
7. Закон УРСР «Про освіту» №1060-XII від 23.05.1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> (дата звернення: 21.01.2023).
8. Коберник О. Уманський педагогічний інститут: кузня науковців та педагогічних кадрів. *Уманська зоря*. 1990. 10 жовт. С. 1–2.
9. Кузь В. Г. Наша мета університет. *Педагогічні вісті*. 1997. №3(11). С. 1.
10. Музей історії Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 26. 55 арк.
11. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджене Наказом Міністерства освіти України №161 від 02.06.1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text> (дата звернення: 20.01.2022)
12. Прощай, інституте, хай живе університет! *Уманська хроніка*. 1998. 29 жовт. (№27). С. 1.
13. Січкаренко Г. Г. Історичний досвід перебудови вищої освіти в Україні (1985–2005 рр.) : монографія. Ніжин : Лисенко М. М., 2014. 360 с.
14. Тимошенко М. О. Історія становлення та розвитку господарсько-правового регулювання вищої освіти в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2009. №4. С. 234–240.
15. Уманський державний педагогічний інститут імені П. Г. Тичини: 1930–1995 / уклад.: В.Г. Кузь, О. М. Коберник, М. М. Торчинський ; МОН України. Умань : Мрія, 1995. 63 с.
16. Університет вікнами в поле. *Голос України*. 1999. 21 лип. С. 1
17. Філологічний факультет. *Педагогічні вісті*. 1999. №3(11). С. 3.

References:

1. Danylenko O. (1998). Uman stala universytetskyim mistom [Uman has become a university city]. *Cherkaskyi krai*. 6 lystopada. S. 3. [in Ukrainian].
2. Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» («Ukraina XXI stolittia») [State national program «Education» («Ukraine of the 21st century»)] (1996). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (date of application : 20.01.2023) [in Ukrainian].

3. Dihtiar V. (1990). VUZ i perebudova [University and perestroika]. *Umanska zoria*. №163(14461) (10 zhovtnia). 1990. S. 2. [in Ukrainian].
4. Dohovir mizh shkoloiu ta instytutom [Agreement between the school and the institute]. (1990) *Umanska zoria*. 12 hrudnia. S. 2. [in Ukrainian].
5. Doshkilnyi fakultet. [Preschool faculty] (1999). *Pedahohichni visti. Hazeta Umanskoho pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny*. №3(11). S. 2. [in Ukrainian].
6. Ekonomichniyi fakultet [Faculty of Economics] (1999). *Pedahohichni visti. Hazeta Umanskoho pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny*. №3(11). S. 3. [in Ukrainian].
7. Filolohichniyi fakultet [Faculty of Philology] (1999). *Pedahohichni visti. Hazeta Umanskoho pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny*. №3(11). S. 3. [in Ukrainian].
8. Kobernyk O. (1990). Umanskyi pedahohichniyi instytut: kuznia naukovtsiv ta pedahohichnykh kadriv [Uman Pedagogical Institute: a forge of scientists and teaching staff]. *Umanska zoria*. №163(14461) (10 zhovtnia). 1990. S. 1-2. [in Ukrainian].
9. Kuz V.H. (1997). Nasha meta universytet [Our goal is the university] *Pedahohichni visti. Hazeta Umanskoho pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny*. №3(11). S. 1. [in Ukrainian].
10. Muzei istorii Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny (Muzei istorii UDPU). F. 1, Op. 1, Spr. 26, 55 ark. [in Ukrainian].
11. Polozhennia pro orhanizatsiiu navchalnogo protsesu u vyshchykh navchalnykh zakladakh, zatverdzhene Nakazom Ministerstva osvity Ukrainy №161 vid 02.06.1993 roku [Regulations on the organization of the educational process in higher educational institutions, approved by the Order of the Ministry of Education of Ukraine] (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text> (date of application : 20.01.2023) [in Ukrainian].
12. Proshchavai, instytute, khai zhyve universytet! [Goodbye, institute, long live the university!] (1998). *Umanska khronika*. №27(29 zhovtnia). S. 1. [in Ukrainian].
13. Sichkarenko H.H. (2014). Istorychnyi dosvid perebudovy vyshchoi osvity v Ukraini (1985-2005 rr.) [Historical experience of the restructuring of higher education in Ukraine (1985 - 2005)]: monohrafiia. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M.M. 360 s. [in Ukrainian].
14. Tymoshenko M.O. (2009) Istoriia stanovlennia ta rozvytku hospodarsko-pravovoho rehuliuвання vyshchoi osvity v Ukraini. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, №4. S. 234-240. [in Ukrainian].
15. Umanskyi derzhavnyi pedahohichniyi instytut imeni P.H. Tychyny: 1930-1995 [Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical Institute 1930-1995] (1995) / uklad. V.H. Kuz, O.M. Kobernyk, M.M. Torchynskyi ; MON Ukrainy. Uman: [Mriia]. 63 s. [in Ukrainian].
16. Universytet viknamy v pole [University with windows in the field] (1999). *Holos Ukrainy*. 21 lypnia. [in Ukrainian].
17. Zakon URSR «Pro osvitu» №1060- XII vid 23.05.1991 roku [Law of Ukraine «On Education» №1060-XII vid 23.05.1991] (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> (date of application: 20.01.2023) [in Ukrainian].